

بهره‌مهیڤان و داهاٲی نه‌وٲی هه‌ریمی کوردستان له 2023

11-02-2024

نووسه‌ره‌کان

مه‌حموود بابان

کورتە : سالی رابردوو به‌پیی داتا کوکراوه‌کان، کوئی نه‌وٲی بهره‌مه‌یڤراو له هه‌ریمی کوردستان ناگاته 100 ملیون به‌رمیل، له‌کاتیڤدا و له 2022 دا سه‌روو 158 ملیون به‌رمیل نه‌وت له‌هه‌موو کیلگه‌کانه‌وه بهره‌مه‌تابوو، واته سالی رابردوو به‌به‌راورد به 2022 بهره‌مه‌یڤانی نه‌وت به‌رپژهی 42% و داهاٲه‌که‌شی به‌رپژهی 67% که‌میکردوو.

نزيكەي سالىك لەمەوبەر پيشەسازى نەوت و گازى ھەريىمى كوردستان بە برپارى دادگاي نيوبزيوانى پاريىس تووشى شوكتىك بوو كە تاوھكو ئىستا زيانەكانى بەردەوامى ھەيە. بەشيوھەك كۆي داھانى نەوتى بەرھەمھيىراوى لە ھەريىمى كوردستان لە 2023دا كوردە يەك لەسەر سىي سالى 2022.

برپارەكەي دادگاي نيوبزيوانى پاريىس لەكاتىكدا بوو كەوا سالى 2022 دادگاي بالاي فيدرالى عىراق تارادەبەك نادلنيابىيەك و مەترسيبەكەي ياسايى دريژخايەنى بۆ پيشەسازى نەوت و گازى ھەريىمى كوردستان دروستكردن و كۆمپانيا نيودەولەتبيەكانى نەوتى خستە دۆخىكى نوپو، بەلام شوكتە گەورەكە دواي برپارەكەي دادگاي پاريىس و گرتنەوھى قوفلەكە لەلايەن توركياوھ واىكرد بەرھەمھيىنانى نەوت لە زۆربەي كىلگە نەوتبيەكان رابگرىت.

سالى رابردوو بەپىي داتا كۆكراوھەكان، كۆي نەوتى بەرھەمھيىراو لە ھەريىمى كوردستان ناگاتە 100 مليۇن بەرميل، لەكاتىكدا و لە 2022دا سەروو 158 مليۇن بەرميل نەوت لەھەموو كىلگەكانەوھ بەرھەمھاتبوو، واتە سالى رابردوو بە بەراورد بە 2022 بەرھەمھيىنانى نەوت بەريژەي 42% و داھاتەكەشى بەريژەي 67% كەمىكردووھ.

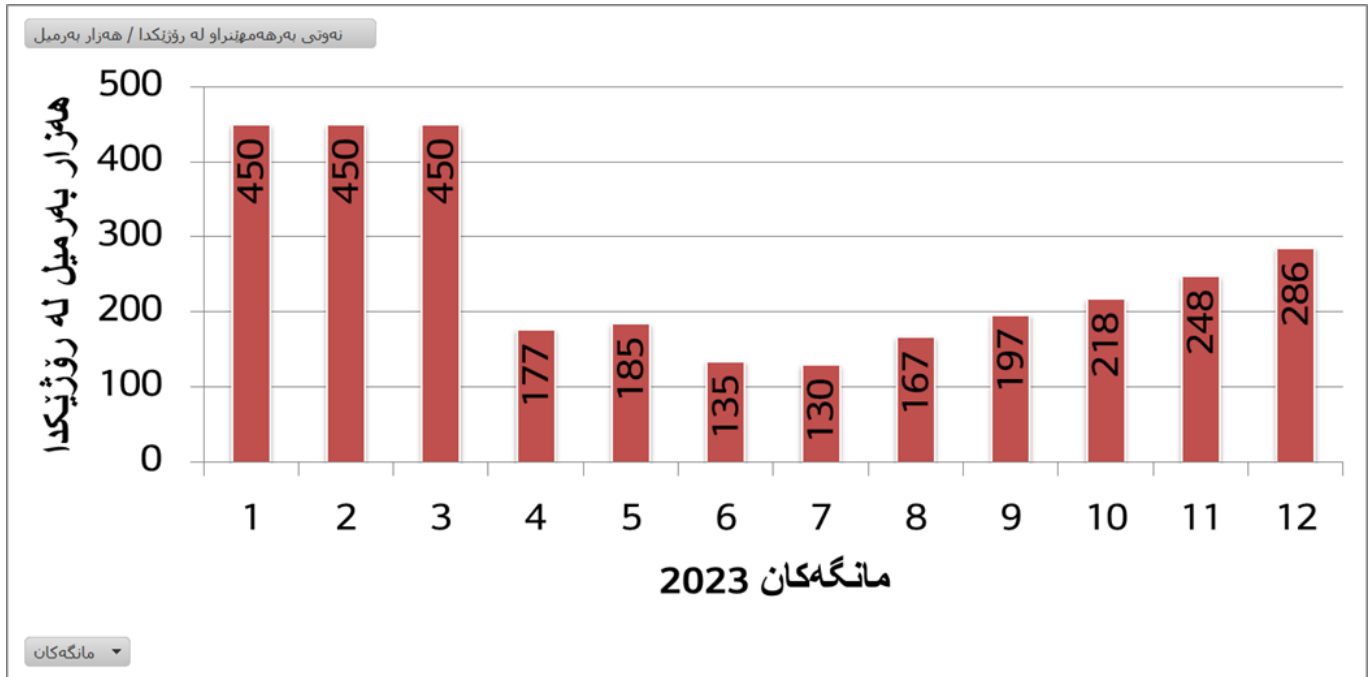
ئىستا، بەپىي داتاي كۆمپانياكان ئاستى بەرھەمھيىنانى نەوت گەيشتووھتە سەروو نيوھى ئەو ئاستەي كە قوفلى بۆرييەكە ھىشتا نەگىراوھوھە. بەشيوھەك لەمانگى كانوونى يەكەمى 2023 گەيشتووھتە 286 ھەزار بەرميل نەوت لە رۆژىكدا، بەلام فروشتنى بەنيوخۆ و بەنرخى 30 بۆ 40 دۆلار واىكردووھ كۆمپانياكان سەرجەم كارەكانى وھەبەرھيىنان رابگرن و كارمەندەكانيان رۆژ بە رۆژ كەمبەكەنەوھ.

بەرھەمھيىنانى نەوت لە ھەريىمى كوردستان لە سالى 2023

سالى رابردوو بەرھەمھيىنانى نەوت لەمانگى نىسانەوھ گۆرانىكى بەخۆوھ بىنى كەواىكرد كۆمپانياكان سەروو نيوھى كارمەندەكانيان بنىرنەوھ بۆ مالموھ، ئىستاش سەرەپاي بەرزكردنەوھى ئاستى بەرھەمھيىنان ھىشتا ئەوانەي دەركراون نەگەرىنراونەتەوھ بۆ سەر كارەكانيان، چونكە كۆمپانياكان ھەموو خەرجىيەكانى وھبەرھيىنانيان CAPEX بۆ كەمترين ئاست كەمكردووھتەوھ و ھەندىكيان بەتەواوى رايانگرتووھ و تەنيا خەرجى ئۆپرەيشن OPEX كارى پىدەكرىت.

بەپىي داتا كۆكراوھەكان سالى رابردوو كۆي بەرھەمھيىنانى نەوت لە ھەموو كىلگەكان 93 مليۇن و 776 ھەزار بەرميل نەوت بوو، كە كەمترينى لە مانگى حوزەيران و بەرزترينى لەمانگەكانى سەرەتاي سال بوو ھەكو لە گرافىكى يەكەمدا دەرەكەوئىت.

گرافىك 1: ئاستى بەرھەمھيىنانى نەوت لە 2023 بەگوپرەي مانگەكان / ھەزار بەرميل لە رۆژىكدا

چارەکی دووھمی 2023 لەرووی بەرھەممەنراوی نەوتەوہ لە ھەرێمی کوردستان لەماوەی شەش سالی رابردوودا لە نزمترین ئاستدا بوو. ھەرۆھە، لەرووی بەرھەممەنراوی نەوتی سالتانەشەوہ بەپێی داتاگانى ديلۆيت زۆرترین بری بەرھەممەنراوی نەوت لەسالی 2019 بوو کە گەشتووەتە 170 ملیون بەرميل نەوت و کەمترینی لە 2023 بوو کە 93.7 ملیون بەرميل نەوت بوو وەکو لە خشتەى بەکەمدا ھاتووہ.

خشتەى 1: کۆى نەوتى بەرھەممەنراو لە ھەرێمی کوردستان 2018-2023

سالی	چارەکی یەکەم کۆى ھەناردەکردن و بەکاربردن / ملیون (بەرميل)	چارەکی دووھم کۆى ھەناردەکردن و بەکاربردن / ملیون (بەرميل)	چارەکی سێھەم کۆى ھەناردەکردن و بەکاربردن / ملیون (بەرميل)	چارەکی چوارەم کۆى ھەناردەکردن و بەکاربردن / ملیون (بەرميل)	کۆى گشتى ھەناردەکردن و بەکاربردن / ملیون (بەرميل)
2018	30.50	31.43	35.75	40.96	138.64
2019	41.34	43.05	42.37	44.22	170.98
2020	44.49	38.50	41.80	41.14	165.94
2021	40.04	41.26	40.72	40.51	162.53
2022	39.09	40.32	38.73	40.17	158.30
2023	40.50	15.10	15.12	23.064	93.78

سەرچاوە: داتای کراوە، حکومەتى ھەرێمی کوردستان، 2024-2-6

تێبینی، داتاگانى 2018 تاوہکو چارەکی یەکەمى 2023 لە ديلۆيت وەرگیراوە، لە چارەکی دووھمی 2023 وە بەپێی راپۆرتى وەزارەتى دارایی و راپۆرتى کۆمپانیاگانى نەوت IOC و ميسس ئامادەکراوە.

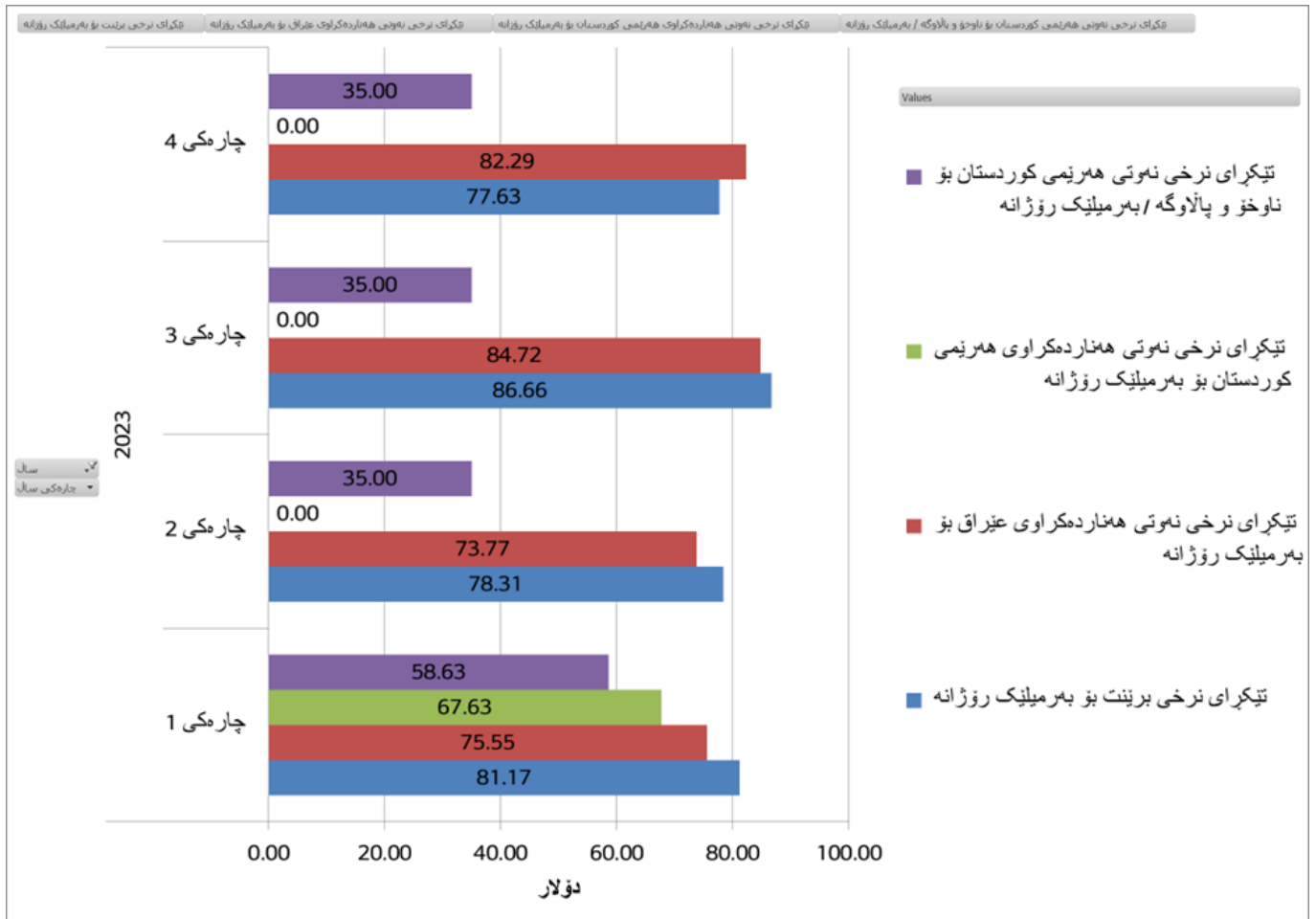
دواى دەیهیەک گەرانەوہ بۆ سفر ھەناردەکردنى نەوت بە بۆرى بۆ دەرەوہ و زیانەکانى

زیانەکانى ھەناردەکردنەوہى نەوتى ھەرێمی کوردستان بە بۆرى، چ بەنرخى برینت یان نرخى نەوتى ھەناردەکراوى عێراق بۆ دەرەوہ لیکدانەوہى بۆ بەکەین ئەوا ملیاران دۆلارە، چونکە جیاوازی ئەو نرخەى ھەرێمی کوردستان لە چارەکی دووھمی 2023 وە تاوہکو ئەم رۆژانەش نەوتى پێی فرۆشتووہ کەمتر لەنیوہى نرخى نەوتى برینت و نەوتى فرۆشراوى عێراقە.

لهكاتێكدا، پێش گرتنهوهی قوفلی بۆری ههناردهکردنی نهوتی ههریمی کوردستان بۆ بازارهکانی جیهان، تیکرای نرخى نهوتى ههریمی کوردستان به بهراورد به برینت 13.5 دۆلار کهتر دهرفۆشرا و به بهراورد به نهوتی ههناردهکراوی عێراق 7.9 دۆلار کهمتر فرۆشراوو.

هێشتا بههۆی نهگهشتنه رێککهوتن و فرۆشتنی بهنیوخۆ جیاوازییهکه له چارهکی چوارهمی 2023 بهتیکرا بۆ برینت 38 دۆلار و بۆ نهوتی ههناردهکراوی عێراق 47 دۆلار بووه، پروانه گرافیکی خوارهوه لهبارهی تیکرای نرخى نهوت له چارهکهکانی 2023دا.

گرافیک 2: نرخى نهوتى فرۆشراوی ههریمی کوردستان به نیوخۆ به بهراورد به برینت و نرخى نهوتى ههناردهکراوی عێراق له 2023

سهرچاوه: EIA، وهزارهتی نهوتی عێراق و دیلیت.

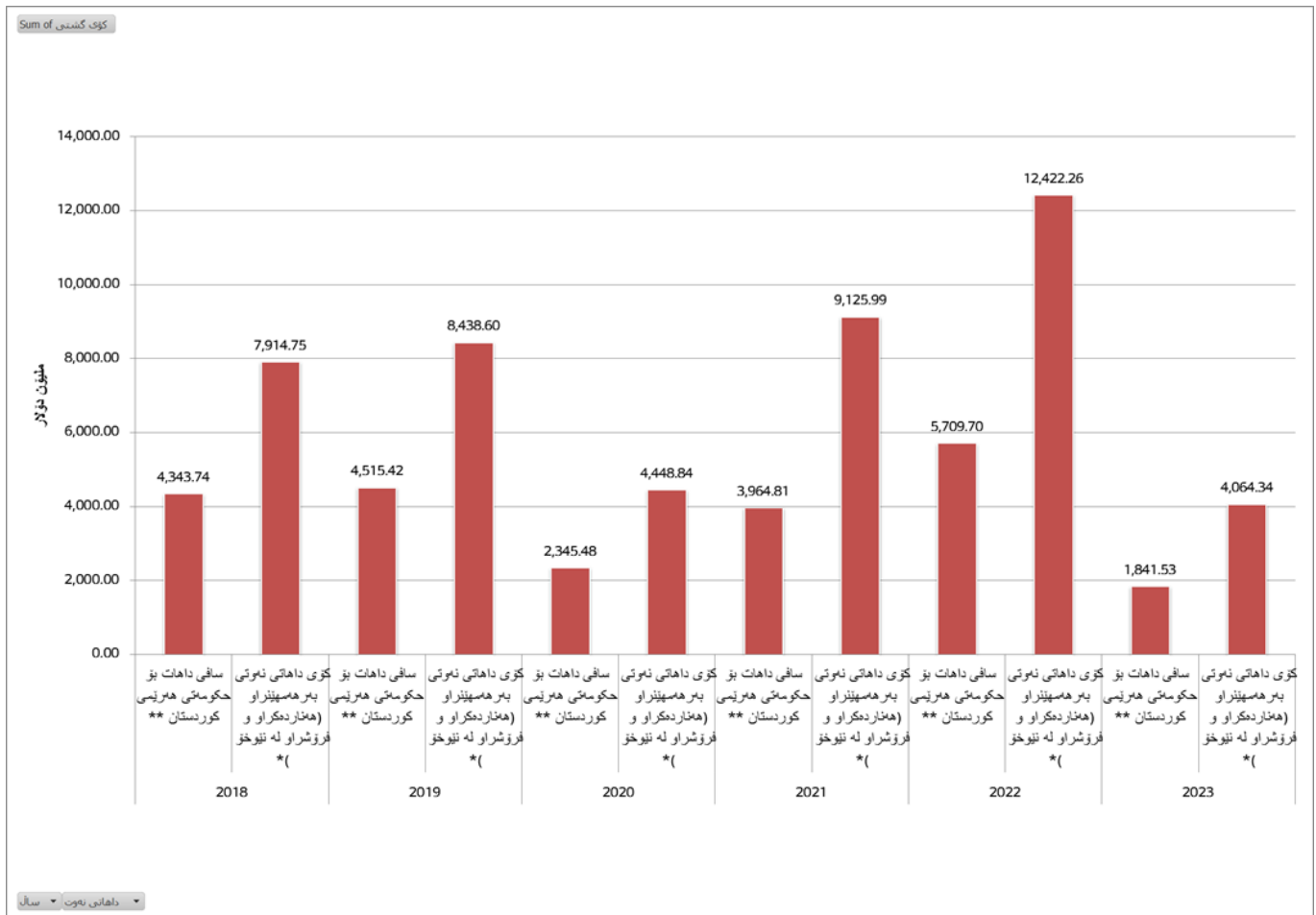
تێبینی 1: نرخى نهوتى ههناردهکراو به تهواوی بهردهست نهبووه له چارهکی دووهم، سێههم و چوارهمی سالی رابردوو، بهئام بهپنی راپۆرتهکانی دی ئین ئۆ به 30 دۆلار و HKN به 38 دۆلار، واته لهئێوان 30 بۆ 40 دۆلار بووه، لێرهش به 35 دۆلار دانراوه.

تێبینی 2: بهپنی راپۆرتی HKN له چارهکی یهکهمی 2023، 14 دۆلار لهخوار برینت فرۆشراوه که لێرهش جیاوازییهکه 13.54 دۆلاره.

خالیکی دیکه ی سهرنجراکیش ئهوهیه دواى دهیهیهک ههناردهکردنی نهوتی ههریمی کوردستان بۆ بازارهکانی جیهان دهبنتهوه سفر وهکو له گرافیکی 3دا هاتوووه. ئهوهی لێرهشدا پێویسته ئاماژهی بۆ بکهین و ههلهوهستهی لهسهر بکهین ئهوهیه کهوا ئیستا ههموو جیهان نهوت بهرههمدههینیت و دهرفۆشیت.

ههروهها، بازارهکانی جیهان و وزه ههچکات هیندهی ئهم رۆژانه پێویستی به نهوت نییه، چونکه بازاری وزه له ههموو رووهکانهوه هیندهی ئیستا ناسهقامگیر نهبووه، تهنانهت ئێران و ولاتانی دیکهش که ئابلقه ی ئابووریان لهسهره ئیستا رێگهیان بۆ کراوتهوه بۆ فرۆشتنی نهوت و ههناردهکردنی بۆ بازارهکانی جیهان، بهئام نهوتی ههریمی کوردستان دواى نزیکه 11 مانگ هێشتا دیار نییه که ی دهستدهکرینتهوه به ههناردهکردنهوهی بۆ بازارهکانی جیهان له رێگه ی بهندهری جیهان یاخود لانیکهم گواستنهوهی به تهنگر بۆ بهندهری بهسره وهکو ئهوهی بۆ نهوتی کهرکوک دهکریت.

گرافیک 3: ههناردهی نهوتی ههریمی کوردستان له سفرهوه بۆ سفر 2023-2013

سەرچاوه: داتای كراوه و راپۆرتەكانی دېلۆیت

تێبینی 1: ژمارەكان لە 2018 وە تا 2023 راپۆرتەكانی دېلۆیت وەرگیراوه.

تێبینی 2: داتای چارەکی دووهمی 2023 لە راپۆرتی وەزارەتی دارایی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ پەرلەمان و وەزارەتی دارایی عێراق وەرگیراوه.

تێبینی 3: داهاتی چارەکی سێیەم و چوارەم لە فرۆشتنی نەوتی خاوی کۆمپانیایان بە نۆخۆ و بەتێکرای 35 دۆلار دانراوه.

تێبینی 4: داهاتی سافی هەرێمی کوردستان بۆ چارەکی دووهم، سێیەم و چوارەمی 2023 لەسەر بنەمای چارەکی بەکەم دانراوه، هەرچەندە ئیستا کۆمپانیایان نەوت بە نۆخۆ دەفرۆشن و پێشوخەتە پارەکانیان وەردەگرن، بەلام هیچ راپۆرتێکی فەرمی دېلۆیت لەبارەي داهاتی نەوت و سافی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ چارەکەکانی 3،2 و 4ی سالی رابردوو نییه و لێرهدا داهاتە خەمڵنراوه کە وەکو چارەکی بەکەمی 2023 بێت لەنێوان کۆمپانیایان و حکومەتی هەرێمی کوردستان.

کۆتایی

پێشەسازی نەوت و گازی هەرێمی کوردستان سالیکی سەختی بەرێکرد و چاوه‌پواناکرێت لەم رۆژانەشدا گەتوگۆکان بگەنە رێکەوتنی کۆتایی بۆ هەناردەکردنەوهی نەوتی هەرێمی کوردستان، چونکە دواي نزیکی 11 مانگ هێشتا گەتوگۆکان بەردەوامیان هەیه.

برپارەکەي دادگای بالای فیرالی عێراق و نۆبۆزیوانی پاريس دۆخێکی وایان خولقاند کە کابینەکەي سوودانی دواي سالیکی و چوار مانگ نەتوانیت یاسای نەوت و گازی عێراق رەوانەي پەرلەمان بکات، لەکاتی کۆتاییدا لەکاتی راگەیانندی کابینەکەيدا بەلینیدا بوو پاش 6 مانگ رەوانەي پەرلەمانی بکات و کۆتایی بەم پرسە بهیئیت.

زیانە ملیار دۆلارییەکانی راگرتنی هەناردەکردنی نەوتی هەرێمی کوردستان بۆ بازارەکانی جیهان وایکردوو رۆژانێکی سەختی ئابووری بێتە ئاراه.

لە کۆتاییدا، راگرتنی هەناردەکردنەوهی نەوتی هەرێمی کوردستان زیانیکی ملیاران دۆلاری لە ئابووری و ژێرخانی هەرێمی کوردستان داوه، بەردەوامیشتی جگە لە زیان قازانج بۆ هیچ لایەنێک تێدا نییه! ئەي بۆچی لایەنەکان ناگەنە رێکەوتن؟